

Tietopaketti perhepolitiikasta ja lapsiperheiden hyvinvoinnista

JOHANNA LAMMI-TASKULA

Kelan tutkimusosasto on 2000-luvulla osallistunut aktiivisesti perhepolitiikkaa koskevaan keskusteluun julkaisemalla lapsiperheiden ajankohtaisiin hyvinvoinnin kysymyksiin liittyviä tutkimustuloksia. Kesällä 2016 Kela julkaisi aihepiiristä sarjassaan kolmannen kirjan, joka on saanut nimekseen *Laulu 573 566 perheestä*. Kirjassa arvioidaan perhepolitiikan tavoitteita ja niiden toteutumista, vertaillaan suhtautumista äitien ja isien rooliin lastenhoidossa ja ansiotyössä eri Euroopan maissa sekä käsitellään perheiden kohtaamia erityishaasteita. Kirjan toimittajat ovat päättäneet jättää toimeentulokysymykset vähemmälle tarkastelulle vedoten siihen, että aihepiiristä on julkaistu verrattain paljon tutkimusta.

Pääosa kirjan artikkeleista hyödyntää Kelan lapsiperhehankkeen aineistoa. Hankkeessa koottiin poikkeuksellisen laaja, rekisteritietoihin perustuva aineisto vuosina 1999–2009 synnyttäneistä äideistä (N = 232 184) ja heidän perheistään. Lisäksi kirjassa raportoidaan äitien ja isien kokemuksia Kelan ja THL:n perhevapaakyselyn (N = 5 190), Kelan omaishoitokyselyn (N = 2 388) sekä kansainvälisen ISSP-kyselyn (*International Social Survey Programme*) vuosien 2002 ja 2012 tulosten pohjalta.

Perhepolitiikka kattaa monenlaiset palvelut, tulonsiirrot ja vapaa oikeudet. Kirjassa keskitytään tarkastelemaan lähinnä perhevapaita, niiden aikana

maksettuihin etuuksia sekä isien kannustamista perhevapaiden käyttöön. Anita Haatajan artikkeli taustoittaa perhevapaajärjestelmä kehitystä 2000-luvulla, ja yhdessä Miia Saarikalio-Torpin kanssa Haataja osoittaa, että perhevapaauudistukset ovat lisänneet isien osallistumista lasten hoitoon. Toisaalta vajaa viidennes isistä ei edelleenkään käytä mitään perhevapaata. Nämä isät ovat muita useammin pienituloisia, vähän koulutettuja, työttömiä tai yrittäjiä.

Kotihoidontuki ja varsinkin sen laaja käyttö on pohjoismaisessa vertailussa suomalainen erikoisuus. Kirjassa tarkastellaan kotihoidontuen käyttöön liittyviä yhteiskuntapolitiittisia kysymyksiä useamman artikkelin verran. Karoliina Koskenvuon artikkeli taustoittaa eläkejärjestelmän ja sen muutosten merkitystä lasta kotona hoitavien vanhempien tulonmenetykselle. Mitä pidempään on hoitanut lapsia kotona, sen pienemmäksi jää eläke. Maria Valaste selvittää mikrosimulaation avulla, miten kotihoidontuen vaihtoehdot leikkaukset vaikuttaisivat äitien ja isien työvoiman tarjontaan ja lasten päivähoitopaikkojen kysyntään. Kotihoidontuen leikkaaminen nostaisi päivähoitokustannuksia, mutta vaikutus työllisyyteen saattaisi jäädä vähäiseksi jos äideillä ei olisi odottamassa työpaikkaa, johon palata. Jussi Tervola vertailee maahanmuuttajaperheiden ja kantaväestön lastenhoitovalintoja. Maahanmuuttajaperheet hoi-

Anita Haataja & Ilpo Airio & Miia Saarikalio-Torp & Maria Valaste (toim.)
Laulu 573 566 perheestä
Lapsiperheet ja perhepolitiikka 2000-luvulla
Kela, 2016

tavat alle kolmevuotiaita kotona kantaväestöä useammin, mutta yli kolmevuotiaiden kohdalla tilanne on päinvastainen. Pertti Honkasen artikkelissa analysoidaan vanhempien työmarkkina-aseman ja tulotason yhteyksiä lastenhoitovalintoihin. Analyysi vahvistaa kotihoidontuen runsaan käytön yhteyden heikkoon työmarkkina-asemaan. Äitien tulokehitys ei kuitenkaan keskimäärin pysähdy hoitovapaaseen.

Kansainvälinen mielipidevertailu tuo esiin, että sukupuolirooleihin liittyvät asenteet ovat edelleen varsin perinteisiä Euroopassa, myös Suomessa. Milla Salin, Mia Hakovirta ja Minna Ylikännö toteavat, että kuuden maan vertailussa (Suomi, Ruotsi, Saksa, Ranska, Iso-Britannia ja Espanja) tasa-arvoista ansait-sija-hoivaaja-mallia, jossa työsäkännin ja lastenhoidon velvollisuudet jaetaan tasaisesti äidin ja isän kesken, kannatetaan laajasti vain Ruotsissa. Samojen kirjoittajien toisessa artikkelissa vertaillaan perhevapaita koskevia asenteita 21 maassa. Ääripäitä edustavat perhevapaiden tasajakoa kannattavat ruotsalaiset ja äitien ensisijaisuutta korostavat venäläiset. Suomi asettuu samaan maaryhmään Nor-

jan, Tanskan ja Islannin kansa: suomalaiset suhtautuvat kylä myönteisesti isien perhevapaisiin, mutta eivät kannata vapaan jakamista tasan vanhempien kesken.

Lapsiperheet ovat moninaisia ja joissakin perheissä arjen hyvinvointia määrittävät muita perheitä suuremmat haasteet. Kelan kirjassa haasteita tarkastellaan parisuhteen päättymisen, vammaisen lapsen vanhemmuuden sekä yksinhuoltajuuden näkökulmasta. Eroriskiä samoin kuin yksinhuoltajuutta analysoidaan kumpaakin kahdessa artikkelissa: Ilpo Airion vertaa ensisynnyttäjien eroriskiä avo- ja avioliitossa olevilla, Elina Ahola ja Heikki Hiilamo puolestaan vammaisen lapsen ja terveen lapsen vanhemmilla. Tulokset kertovat, että avioliitossa olevilla on

suurempi eroriski kuin avioliitossa olevilla ensisynnyttäjillä ja että pienen lapsen pitkäaikainen sairaus tai vamma lisää vanhempien eroriskiä. Hako-virta, Salin ja Haataja tarkastelevat yksinhuoltajiin kohdistuvia asenteita ja Elina Ahola elatustuen merkitystä yhden vanhemman perheissä. Suhtautuminen yksinhuoltajiin on muuttunut 2000-luvun kuluessa myönteisemmäksi, mutta edelleenkin kolmasosa suomalaisista epäilee yksinhuoltajien kykyä kasvat-
taa lapsensa. Noin puolet yksinhuoltajaaideista saa elatustukea, ja huomattava osa elatustuesta maksetaan elatusavun laiminlyönnin vuoksi.

Kirja päättyy Laura Kalliomaa-Puhan ja Päivi Tillmanin artikkeliin, jossa esitellään omaishoitajakyselyn tuloksia

lapsen omaishoitajana toimivien vanhempien näkökulmasta. Iso osa omaishoidossa olevista lapsista on kehitysvammaisia. Lasten omaishoitoperheet tarvitsevat usein erilaista tukea kuin muut omaishoitoperheet. Omaishoito hankaloittaa erityisesti äitien työssäkäyntiä, ja toimeentulo on usein muita lapsiperheitä niukempaa.

Laulu 573566 perheestä on painava tietopaketti perhepolitiikasta ja lapsiperheiden hyvinvoinnista kiinnostuneille. Vaikka kirja ei kata koko perhepolitiikan tai perheiden hyvinvoinnin kysymysten kenttää, se tarjoaa tuhtia evästä perhepolitiikan valmistelijoille ja päätöksentekijöille. Myös tutkijoiden, opettajien ja opiskelijoiden kannattaa selata kirjaa ahkerasti.

Kahden sodan oikeushistoriaa

JARKKO ESKOLA

Vappu 1.5.2016 ja vasemmiston yhteinen ja ensimmäinen vapputilaisuus kansalaistorilla. Nyt on kävelty Hakaniemestä Rautatientorin kautta tänne eduskuntatalon eteen. SAK:n kuukauden kuluttua paikkansa jättävä puheenjohtaja Lauri Lyly on juhlapuhujana, ja ”saarna” koskee kilpailukykysovimusta, jota ammattiyhdistysliike ja työnantajat ovat hieman vastentah-
toisesti, mutta Sipilän hallituksen painostamana tavoittelemassa. Tapaan torilla vain pari tuttua, ikätoverini ovat jo kaikon-
neet tai poistuneet kuka minnekin. Jukka Kekkonen on toril-

la, käyn tervehtimässä ja toivotan hänet jo ennakolta tervetulevaksi Käpylän kirjastoon, jossa hänellä on mahdollisuus kertoa uudesta kirjastaan. Tiistaina 3.5. kello 18.00 istun kuuntelemassa häntä kirjastossa ja ostan samalla hänen kirjansa, jonka hän myös ystävällisesti signeeraa.

Käytän kirjan lukemiseen lähes kuukauden. Etenen pienissä paloissa. Vuoden 1918 ja sitä edeltävät ja sitä seuraavat tapahtumat ovat kirjan alkuosan keskeinen sisältö. Kekkonen oma tausta oikeushistorian ja roomalaisen oikeuden professorina, aktiivisena rikosoikeuden, kontrol-

Jukka Kekkonen
Kun aseet puhuvat
Poliittinen väkivalta Espanjan
ja Suomen sisällissodissa
Art House, 2016

lipolitiikan ja taloudellisen sääte-
lyn tutkijana ja yhteiskunnallisti
aktiivina osallistujana antaa kir-
jalle vakuuttavuutta ja lisää sen
painoarvoa. Oikeushistorioitsi-
jana Kekkonen kokee edenneen-
sä kirjan kohdalla alueelle, jota ei
ole tutkimuksellisesti paljontaan
kartoitettu. Kirjaa esitellessään
hän toteaa, että vertaileva histo-
riankirjoitus sinänsä on jo tuttua